

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Гори Ірини Віталіївни на дисертацію Копчі Наталії Василівни на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття доктора філософії галузі знань зі спеціальності 081 Право

Ступінь актуальності обраної теми

Злочинність є однією з найнебезпечніших соціальних проблем українського суспільства, що перешкоджає його поступальному розвитку. Вчинення кримінально караних діянь характеризується реалізацією різноманітних способів, в тому числі пов'язаних з підробленням документів. Службове підроблення в низці випадків є складовою злочинного корупційного механізму. Суспільна небезпечність службового підроблення полягає в тому, що воно посягає на нормальну діяльність публічного апарату влади й управління у сфері поводження з офіційними документами, у більшості випадків є засобом, що полегшує вчинення або приховування кримінальних правопорушень з вищим ступенем суспільної небезпечності.

Статистичні дані й результати слідчої практики свідчать про те, що виявлення й розслідування підроблення документів як самостійного виду злочинів, становить певні труднощі для співробітників правоохоронних органів. Очевидною є необхідність виявлення, узагальнення й аналізу відповідного досвіду з метою встановлення проблем слідчої практики й розробки заходів, спрямованих на їх вирішення. Останніми роками питання службового підроблення були предметом дисертаційних досліджень вітчизняних науковців, зокрема, Я. Остапенка, С. Чичиркіної та ін. Роль таких наукових досліджень є значною у розумінні сутності службового підроблення документів як злочину, способу його вчинення й приховування.

Проте така, що різко змінюється в нашій країні кримінальна ситуація, реакція на неї законодавця, а також сучасні досягнення науки й техніки,

вносять суттєві корективи як у способи злочинів даного виду, так і в практику діяльності правоохоронних органів з їх виявлення й розслідування. З цих позицій, комплексного, більш ґрунтовного дослідження й вирішення потребують проблеми: взаємодії слідчого із співробітниками експертних підрозділів, у тому числі в умовах протидії розслідуванню; використання при їх розслідуванні спеціальних знань; удосконалення тактики слідчих (розшукових) дій й участі в цьому спеціалістів з різних галузей науки й техніки. Це зумовлює підвищення ролі сучасної науки, потребує активізації взаємодії науки і практики, створення новітніх форм реалізації завдань забезпечення практики досудового розслідування службового підроблення шляхом використання спеціальних знань. Саме тому обрана для дослідження проблема має сьогодні надзвичайно важливе значення.

На думку опонента, **актуальність теми даного дослідження** не викликає сумнівів, адже воно зумовлене потребами не лише теоретичного осмислення важливої наукової проблеми, а й вимогами сучасної практики розслідування службового підроблення.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Робота виконана у Національній академії внутрішніх справ в рамках пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, а також Пріоритетних напрямів наукових досліджень Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28). Тему дисертації затверджено Вченою радою Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» 17 листопада 2020 року (протокол № 8) та внесено до переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук,

схваленого координаційними бюро відділення Національної академії правових наук України (реєстр. № 666, 2020 рік).

У роботі були використані сучасні методи досліджень та аналізу даних зокрема: *загальнонаукові* методи (*спостереження, порівняння, опису, класифікації*) використано для визначення та систематизації правових категорій, що характеризують кримінально протиправну діяльність і слідчу практику. Також використані спеціальні методи: *історико-правовий* – для висвітлення етапів розвитку кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, а також практики використання спеціальних знань (розділ 1); *діалектичний* як фундаментальний, а також спеціальні методи й прийоми наукового пізнання; *формальної логіки* – надав можливість детальніше усвідомити сутність спеціальних знань, їх доказове значення в різних формах під час розслідування службового підроблення (розділ 1); *системно-структурний* – використано для класифікації способів і видів службового підроблення, типової слідчої картини (розділ 1); *догматичний* – для тлумачення понять і категорій кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, що сприяло уточненню понятійно-категоріального апарату дослідження (розділи 1–3); *порівняльно-правовий* – застосовано під час дослідження спеціальних знань у системі кримінально-правових наук з метою надання пропозицій стосовно доповнення чи уточнення окремих їхніх положень, а також для зіставлення чинного законодавства України, що регулює відносини у сфері використання спеціальних знань (розділи 1-2); *статистичні методи* використано для аналізу й узагальнення емпіричної інформації щодо теми дослідження та результатів статистичної звітності (розділи 1–3).

Дане дослідження висвітлює і вирішило низку теоретичних та практичних проблем з використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення, формулювання обґрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення судово-експертного забезпечення розслідування даного виду злочинів.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Дисертація вирізняється певною **науковою новизною**, оскільки в ній вперше за останні десятиліття у вітчизняній науці розкрито цілісно в окремому монографічному виданні питання теорії й практики слідчої та експертної діяльності з розслідування службового підроблення.

Можна загалом погодитись із авторською оцінкою новизни і визнати, що дисертанткою вперше: комплексно висвітлено особливості використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення, серед яких першочергове значення для збирання доказів має участь спеціаліста в проведенні слідчих (розшукових) дій, консультаційна допомога спеціаліста, а також призначення почеркознавчої, техніко-криміналістичної, фінансово-економічної, комп'ютерно-технічної, земельно-технічної, оціночно-земельної та інших судових експертиз; обґрунтовано необхідність призначення комплексних і комісійних експертиз для дослідження основного виду речового доказу у розглядуваних кримінальних провадженнях – офіційного документа з ознаками підробки. Запропоновано призначення комплексних і комісійних експертиз, за яких можливою є участь експертів різних спеціальностей (дослідження одного об'єкта експертами різної спеціалізації): комп'ютерно-технічної і техніко-криміналістичної експертизи документів; комп'ютерно-технічної і почеркознавчої; комп'ютерно-технічної та економічної (судово-бухгалтерської); комп'ютерно-технічної і оціночно-земельної тощо.

Певну новизну мають і результати, які вказують на удосконалення: форм використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення; залучення спеціаліста під час проведення СРД; системи елементів криміналістичної характеристики службового підроблення, на підставі розкриття яких встановлено та визначено стійкі, чіткі кореляційні зв'язки між

ними, а також можливості використання спеціальних знань для їх дослідження та ін.

Основні результати дослідження належним чином відображені у 11 наукових публікаціях, зокрема, 4 наукові статті – у фахових виданнях України в галузі юридичних наук, 1 стаття – у періодичному виданні іноземної держави, 6 тез виступів на наукових конференціях. Публікації повністю розкривають і вирішують завдання, що були поставлені в дисертаційному дослідженні. Все це дає підстави для висновку про належний рівень обґрунтованості основних положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхню достатню за кількістю та змістовним наповненням репрезентативність.

Результати і положення дисертації, які виносяться на захист, відповідають всім вимогам положення про здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають достатній ступінь наукової новизни та відображають практичне значення.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом чинного законодавства, прикладами з вітчизняної слідчої та експертної практики. Насамперед, дисертантка вивчила та проаналізувала значний масив наукових джерел як загальнотеоретичного, так і спеціального характеру, нормативних документів, які стосуються тематики дослідження. Під час викладення матеріалу цієї праці використано об'єктивну критику і тактовно виважений науковий стиль полеміки, зрозумілу мову авторських висловлювань.

Аналіз змісту дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження авторка досягла визначеної мети та надала відповіді на поставлені на початку дослідження завдання. *Метою* дослідження визначено

розроблення теоретичних положень і науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо ефективного використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення. Для досягнення наведеної мети було поставлено достатню кількість завдань (дев'ять), які на підставі тексту дисертації та висновків до роботи було успішно вирішено та запропоновано шляхи вирішення теоретичних і практичних питань, пов'язаних з підвищенням ефективності використання спеціальних знань при розслідуванні службового підроблення. Сформульовані висновки та пропозиції достатньо аргументовані, оригінальні, відповідають вимогам сьогодення, не суперечать визнаним науковим постулатам та можуть бути застосовані на практиці.

Необхідно вказати на загалом правильне визначення авторкою роботи *об'єкта* та *предмета* даного дослідження, що дало змогу зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою та донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму і зробити наукову працю реальним внеском в науку кримінального процесуального права та криміналістику.

Належний ступінь наукової обґрунтованості й достовірності результатів дослідження забезпечено використанням загальнонаукового діалектичного методу пізнання, а також конкретних методів і прийомів пізнання. Достовірність одержаних наукових результатів обумовлена й тим, що сформульовані нові положення та власні висновки дисертантки не суперечать ustalеним, апробованим науковим положенням, які визнані сучасною наукою.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності

В роботі представлено авторське розуміння сутності спеціальних знань як сукупності не загальновідомих у кримінальному провадженні теоретичних знань, набутих унаслідок фахової підготовки, а також практичних умінь і навичок, отриманих під час практичної діяльності в окремій галузі чи сфері для

використання з метою виявлення ознак вчинення кримінального правопорушення та його подальшого розслідування й судового розгляду.

Окрім цього, дисертанткою за допомогою системного та формально-логічного методів встановлено, що спеціаліст, долучаючись до проведення СРД, реалізує такі функції: практичну, яка передбачає підготовку, організацію та проведення окремих СРД, пошук, виявлення, огляд і фіксацію слідів вчинення кримінального правопорушення, речових доказів, відібрання зразків для порівняльного дослідження; методичну, яка полягає в навчанні та роз'ясненні, консультуванні слідчого щодо правильних, науково обгрунтованих методик, способів організації та проведення СРД, тактики, способів і засобів виявлення, фіксації, огляду та вилучення, а також дослідження доказів у кримінальному провадженні; технічну, зміст якої полягає в обранні та застосуванні належних науково-технічних і техніко-криміналістичних засобів, необхідних для якісного виявлення та фіксації слідів вчинення кримінального правопорушення та речових доказів; консультаційну, що полягає в наданні роз'яснень з питань, що виникають у кримінальному провадженні; процесуальну, яка передбачає фіксацію в протоколі СРД інформації, наданої спеціалістом, тощо.

Поставлені наукові завдання виконані на належному методологічному рівні, а дисертантка оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у:

– практичній діяльності, зокрема слідчих підрозділів і під час проведення судових експертиз, експертних досліджень, участі експертів як спеціалістів у СРД і професійному навчанні працівників підрозділів Експертної служби МВС;

– освітньому процесі – у системі підвищення кваліфікації слідчих, експертів й інших категорій практичних працівників Національної поліції та МВС, а також у процесі підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра й магістра під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальне право», «Судоустрій і правоохоронні органи», «Правова аргументація»

На це вказують і розміщені в Додатках відповідні акти впроваджень.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Структура й обсяг дисертації. Визначені авторкою назви розділів і підрозділів загалом відповідають темі й поставленим задачам даного дослідження, відображають його логіку та послідовність здійсненого пошуку, спрямованість на досягнення поставленої мети, забезпечують його цілісність і завершеність. Дослідження складається із анотації, вступу, трьох розділів, які вміщують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та 2 додатків. Повний обсяг дисертації становить 264 сторінки, з них основного тексту – 210 сторінок.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена українською і англійською мовами. У вступі визначено об'єкт і предмет дослідження, наведено актуальність обраної теми, зазначені особисті внески дисертантки та інформацію про апробацію дисертації на профільних заходах.

Розділ 1 «Теоретичні засади дослідження використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення» цілком логічно розпочинається із аналізу стану наукових досліджень проблем використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення. В результаті проведеного аналізу дисертанткою було встановлено, що ця проблематика була предметом наукового пошуку вчених із суміжних спеціальностей, таких як кримінальне право та криминологія.

У підрозділі 1.2. авторка розглядає проблеми з визначення поняття, змісту і форм використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення. Зокрема нею згруповано ознаки спеціальних знань під час розслідування службового підроблення за певними критеріями: 1) сукупність знань, які становлять систему відомостей у певній галузі, техніці та сфері життєдіяльності; 2) знання не є загальновідомими і загальнодоступними; 3) їх набувають шляхом фахового опанування теоретичних знань; 4) застосовують у процесі виконання завдань кримінального провадження з можливістю використання науково-технічних засобів; 5) їх використовують під час досудового розслідування та судового розгляду.

За результатами вивчення емпіричного матеріалу виокремлено такі основні форми використання спеціальних знань: проведення судових експертиз; участь спеціаліста в проведенні СРД; консультації спеціаліста; ревізії та інші форми державного фінансового контролю. Також в процесі дослідження нею було визначено, що залучення спеціаліста відбувається в таких формах: практична; методична; технічна; консультаційна; процесуальна.

На окрему увагу заслуговує підрозділ 1.4., в якому розкривається криміналістична характеристика службового підроблення та значення її елементів для використання спеціальних знань. Встановлено, що основними структурними елементами криміналістичної характеристики службового підроблення є: предмет посягання; особа правопорушника, типовий спосіб вчинення, типова слідова картина, мотив вчинення.

Розділі 2 «Участь спеціаліста при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування службового підроблення» за його

назвою і за змістом має виразне практичне значення. В цьому розділі розкрито основні тактичні засади участі спеціаліста під час проведення окремих СРД і доведено, що докази, отримані під час огляду, можуть бути використані для побудови версій про способи й мотиви вчинення службового підроблення, обставини, що сприяли його вчиненню, особу підозрюваного. Авторка зазначає, що участь спеціаліста під час проведення огляду місця події за фактами службового підроблення може полягати в: виявленні предметів й інструментів, які могли використовувати для виготовлення підроблених бланків або реквізитів; фіксації слідів, що вказують на конкретні способи підроблення документів; відборі предметів і документів, які підлягають вилученню з місця події; консультації слідчого про можливості огляду документів і предметів на місці їх виявлення; висуванні версії про особу правопорушника; виборі правильного способу упакування об'єктів, що підлягають вилученню; застосуванні необхідних техніко-криміналістичних засобів для виявлення матеріальних слідів вчинення підроблення документів, фіксації результатів огляду.

У підрозділі 2.2 розглядаються питання щодо участі спеціаліста при проведенні огляду та інших слідчих дій, визначено, що залежно від етапів обшуку спеціалістів залучали: під час підготовки до обшуку, у межах робочого етапу; під час фіксації результатів обшуку. На підставі вивчення матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що об'єктами пошуку є: офіційні документи; записні книжки, чернетки; грошові кошти, отримані протиправним шляхом, печатки, штампи; технічні засоби підроблення документів, мобільні телефони та ін.

Певний інтерес становлять і питання, що розглянуті у підрозділі 2.3. Зокрема, дисертанткою визначено, що допит під час розслідування кримінальних проваджень за фактом службового підроблення має певну специфіку, яка полягає в предметі злочинного посягання (офіційний документ); обставинах, що підлягають встановленню; статусі допитуваних (підозрюваних) осіб – службових осіб.

Розділ 3 «Призначення та проведення судових експертиз під час розслідування службового підроблення» присвячено розкриттю процесуальних і криміналістичних аспектів призначення та проведення окремих видів судових експертиз, що є логічним продовженням другого розділу і теж має практичне спрямування. Зокрема, дисертантка зазначає, що у справах про службові підроблення призначають: ідентифікаційні дослідження, які встановлюють індивідуальну totoжність різних видів слідів, конкретних предметів, зразків почерку підозрюваних, обвинувачених (почеркознавчі експертизи, техніко-криміналістичні дослідження документів); класифікаційні, що визначають групову належність друкарських форм і засобів та інших об'єктів і діагностичні експертизи, які показують стан фінансово-економічної діяльності підприємства, вплив на нього дій конкретних службових осіб (судово-економічна, судово-бухгалтерська тощо).

Окрему зацікавленість викликає розгляд в дисертації проблемних питань комплексних досліджень. Визнано, що для оптимізації процесу розслідування службового підроблення найефективнішим є проведення комплексних експертиз: судової комп'ютерно-технічної і техніко-криміналістичної експертиз документів; судової комп'ютерно-технічної та судово-почеркознавчої; судової комп'ютерно-технічної і судово-економічної. В цьому ж розділі окрема увага приділена й особливостям призначення й проведення судово-економічних, комп'ютерно-технічних, будівельно-технічних експертиз та експертизи матеріалів речовин і виробів) й встановлено проблемні аспекти призначення цих та інших видів судових експертиз.

Висновки лаконічно і в достатньому обсязі відбивають основні результати та зроблені узагальнення даного дослідження як положення, що виносяться на захист. Висновки повністю відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел складається з 221 посилання на реферовані джерела в вітчизняних і міжнародних виданнях, наукові огляди та керівництва.

Таким чином, дисертація Копчі Наталі Василівни відповідає існуючим вимогам до такого виду наукових робіт та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання – розроблення теоретичних й практичних проблем використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження «Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення» рекомендуються для використання у діяльності органів слідства, закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень за даним напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Зазначене дає вагомі підстави для позитивної оцінки праці. Водночас, є потреба зупинитись на деяких дискусійних положеннях, які потребують врахування, уточнення, або ж можуть стати предметом дискусії під час обговорення дисертації.

Вартими на висловлювання зауваженнями вважаю такі.

1. На думку опонента, на зовсім коректною є думка дисертантки, що оскільки над об'єктом (документом) доведеться працювати всім експертам по черзі (автономно), то це затягує процес досудового розслідування, адже кожен з видів дослідження потребує певного часового проміжку. На думку дисертантки, усунути цю проблему можна завдяки призначенню комплексних експертиз, під час яких можливою є участь експертів різних спеціальностей (стор.49). Проте комплексна експертиза призначається не задля прискорення часу її виконання, а в разі, коли питання, що поставлене експерту, неможливо вирішити

фахівцями однієї галузі знань. Тобто підставою призначення комплексної експертизи є одне загальне питання, а не загальний об'єкт, наданий на експертне дослідження, різні властивості котрого можуть бути досліджені фахівцями різних спеціальностей як комплекс окремих експертиз. Міжпредметна проблематика обумовлює обов'язковий комплексний характер дослідження.

2. Не поділяємо думку дисертантки стосовно того, що з метою визнання матеріалів фіксації джерелами доказів фото- та відеозйомку повинні здійснювати не слідчий, а лише фахівці (стор.121). На визнання доказів належними та допустимими, а так само на оцінку їхніх джерел не впливає те, ким саме – слідчим або іншою особою здійснювалась технічна фіксація ходу і результатів слідчої дії. Також не погоджуємося з висновком дисертантки стосовно того, що навички із застосування лупи, мікроскопу, джерел освітлення, вимірювальної техніки, якою може бути проста лінійка, рулетка, лазерна рулетка тощо мають лише відповідні спеціалісти (стор. 122), а слідчі таких навичок апріорі не мають і не можуть мати. Тоді виникають запитання: хто, де і як навчав слідчих на практичних заняттях з криміналістики, як вони, не маючи потрібних для слідчого навичок, були призначені на посаду? Крім того, якщо слідувати логіці такого підходу, то і відповідність спеціалістів треба визначати як спеціалісти з освітлення, спеціалісти з фотографування, спеціалісти з вимірювання, спеціалісти з використання лупи чи мікроскопа, але це виглядає абсурдно.

3. На думку опонента, дещо позбавлено логіки змістовне викладення матеріалу на стор.105, коли описуючи використання допомоги спеціаліста під час розслідування службового підроблення, дисертантка веде мову про залучення спеціаліста для огляду спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації. По-перше, не відомо про якого спеціаліста йдеться, а, по-друге, якщо дисертантці відомі випадки використання саме таких знань під час розслідування службового підроблення коли здійснюють негласне отримання інформації, то бажано було би почути про конкретні випадки,

навести приклади із кримінальних проваджень.

4. Викликає додаткове запитання і потребує пояснення під час захисту зроблений висновок стосовно того, фахівець якої спеціальності і з якою метою має бути запрошений як спеціаліст в порядку ст.71 КПК України для спостереження за реакцією допитуваного під час відповіді на запитання формального характеру, наприклад, щодо анкетних даних, де і як має бути відображено враження спеціаліста і як цим може скористатись слідчий під час допиту? (стор.137)

5. Дещо зайвим, як на думку опонента, є надмірно детальний розгляд питань, які вирішують судові експерти в галузі технічної експертизи документів (стор.173-174).

Водночас висловлені зауваження носять переважно уточнюючий характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження. Вони переслідують мету запросити автора до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблематики дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Копчі Наталії Василівни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам

1. Дисертаційна робота Н.В.Копчі на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення», що подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що

відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення.

2. Дисертація Н.В.Копчі на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. №283), наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Копча Наталія Василівна на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Провідний науковий співробітник
науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки України
доктор юридичних наук, професор

Ірина ГОРА

«23» серпня 2022 р.

Підпис Гори Ірини Віталіївни засвідчую.
Учений секретар НА СБ України
кандидат юридичних наук

Андрій ПРОЗОРОВ